

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i kommuners styrdokument

Cecilia Bjursell & Charlotte Sjö Dahl

Skolchefsinstitutet rapport 1:2018

JÖNKÖPING UNIVERSITY
*School of Education and
Communication*

Vetenskaplig grund och
beprövad erfarenhet i
kommuners styrdokument

Cecilia Bjursell & Charlotte Sjö Dahl

Skolchefsinstitutet rapport 1:2018

Tryckt i Källered, Sverige av BrandFactory AB

Förord

Få offentliga verksamheter i Sverige har reformerats i så stor utsträckning som skolan. Flera av de reformer som genomförts syftar till att få skolans professionella att inta ett mer vetenskapligt förhållningssätt. Reformerna uttrycks dock ofta på en övergripande allmän nivå och det är därför av intresse att studera hur reformer förs vidare i den lokala praktiken. Skollagen anger det grundläggande uppdraget från staten och riktar sig till flera aktörer, så som huvudman, skolchef/rektor och lärare, oavsett hur de lokala förhållandena ser ut. Lagen ger vägledning kring vad som ska göras men inte hur det ska göras.

Medan huvudman har det övergripande ansvaret är det vanligen skolchefen, i egenskap av främste tjänsteman, som utformar ramar av betydelse för den lokala praktiken. Det här innebär att skolchefen har en nyckelroll när reformer ska översättas till den lokala kontexten. I detta förändringsarbete måste skolchefen förhålla sig till ett stort antal olika intressenter både inom och utanför den egna organisationen för att reformarbetet ska bli så smidigt och framgångsrikt som möjligt.

Det finns få aktuella studier om hur skolchefer agerar för att översätta politiska intentioner i lokala styrdokument som ska ge vägledning för den dagliga utbildningsverksamheten. Med den här rapporten vill vi bidra till de studier som har beaktat och studerat kravet på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i utbildning. Specifikt fokus är på skolchefens uppdrag i skolans styrning och ledning.

Jönköping den 8 januari 2018

Cecilia Bjursell & Charlotte Sjödahl

Sammanfattning

Den här rapporten återger resultatet från en studie av hur nationella styrdokument översätts till den lokala arenan inom utbildningsområdet. Skollagen anger att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Trots försök från olika myndigheter på den nationella arenan att förtydliga vad detta innebär är det fortfarande otydligt vad det innebär i konkret handling. Huvudmannen kan i sin tur arbeta vidare med att stödja utbildningsverksamheten genom sina egna styrdokument. Arbetet med att utforma styrdokumenten leds vanligtvis av en skolchef.

För att öka förståelsen för hur idéer om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet kommer till uttryck i kommuners styrdokument har vi genomfört en kvalitativ studie. Ett urval av 65 skolchefer från kommuner av olika storlek och geografisk placering fick frågan att skicka in styrdokument där de på något sätt hade behandlat vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. 16 kommuner skickade in 53 dokument. Av dessa var det 16 styrdokument från 9 kommuner som uttryckligen hade med begreppen. Dokumenten består bland annat av verksamhetsidé, måldokument, strategiska dokument, verksamhetsplaner och handlingsplaner. En induktiv analys visar på sex kategorier för hur huvudman förhåller sig till begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet:

1. Begreppsförekomst: vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet nämns men innebörden diskuteras inte.
2. Karriärsatsning: vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet handlar om professionell kompetens, vilket sätter fokus på kompetensutveckling och karriärvägar.
3. Litteraturgenomgång: presentation av litteraturgenomgångar som ett sätt att koppla till vetenskaplig forskning.

4. Metodfrågor: användning av forskningsbaserade metoder och ansatser för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
5. Samverkan: samverkan med ett lärosäte för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
6. Systematiskt kvalitetsarbete: det systematiska kvalitetsarbetet kopplas ihop med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Utifrån dessa sex kategorier för vi en diskussion om hur dominant idéer färdas i organisationer. Här återges en kort summering av slutsatserna:

- Det pågår översättning av nationella dominant idéer till den lokala praktiken.
- Samverkan med ett lärosäte verkar vara av vikt för att utveckla ett arbetssätt som stöder att utbildningen vilar på vetenskaplig grund.
- Interaktiv praktiknära forskning anges som en lämplig ansats för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
- Litteraturhänvisningar i styrdokumentet handlar i hög grad om referenser till texter från Skolverket och andra myndigheter samt intresseorganisationer, inte direkta forskningsreferenser.

Resultatet visar att de begrepp och definitioner som dominerar nationellt översätts till en mångfald av olika operativa insatser. Mångfalden kan bero på att kommuner har olika förutsättningar att stödja en utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det kan

också vara ett uttryck för att kommuner vill uppnå ett visst syfte i en viss kontext.

Trots nationella definitioner av skollagens begrepp krävs en översättningsprocess när kravet på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ska efterlevas i den lokala kontexten. Anledningen är att tjänstemän, skolledare och lärare ska kunna hitta sätt att arbeta med detta som är anpassat efter deras specifika behov. Översättningsprocessen kräver kunskap om på vilket sätt forskningen kan bidra till utveckling av verksamheten. I den här processen är det också viktigt att ta hänsyn till praktik och etik. Det här sker inom en ram där utbildning även bygger på ett normativt samhällsuppdrag, det vill säga det att eleverna ska bli kompetenta demokratiska medborgare.

Utifrån att vi har tagit skolchefens perspektiv i denna rapport vill vi slutligen påpeka att det saknas vägledning i styrdokumentet för hur eventuella förändringar i arbetssätt påverkar ledarskapet i organisationen. Ett styrdokument är kanske inte den främsta arenan för ledarskapsarbetet men det antyder förändringar som i sin tur ger förändrade förutsättningar och kunskapskrav för ledarskapet. Insikter om skolchefens förändrade ledarskap är en viktig kunskapslucka att fylla i framtida arbeten.

Författarpresentation

Cecilia Bjursell, ekon.dr, docent, är verksam som föreståndare för Skolchefsinstitutet och centrumledare för Encell – Nationellt centrum för livslångt lärande vid Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping. Bjursells forskning handlar om ledning och styrning i relation till förändring och lärande i olika empiriska kontexter.

Charlotte Sjödahl är doktorand i pedagogik med inriktning på skolans ledning och styrning. Sjödahl arbetar också som utvecklingsstrateg och vetenskaplig ledare i Habo kommun.

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning.....	4
Författarpresentation	7
Innehållsförteckning.....	9
1. Introduktion – skolchefen som spindeln i nätet	11
2. Styrdokument som ett uttryck för förändringar på sambandsnivå	15
3. Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i utbildnings- verksamhet	16
3.1 Att knyta forskning och verksamhet närmare varandra... 17	
3.2 Risker med ett forskningsfokus.....	20
4. Hur idéer färdas i organisationer – ett teoretiskt ramverk.....	22
5. Metod: en analys av kommuners styrdokument	24
5.1 Tillvägagångssätt.....	25
5.2 Analys.....	26
6. Resultat: Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i kommunernas styrdokument.....	28
6.1 Begreppsörekomst	28
6.2 Karriärsatsning	31
6.3 Litteraturgenomgång	33
6.4 Metodfrågor	38
6.5 Samverkan	39
6.6 Systematiskt kvalitetsarbete.....	40

7. Diskussion: En dominant idé växer fram	41
7.1 Tyngdpunkten på vetenskaplig grund	44
7.2 Forskningsimitation.....	45
7.3 Forskning som karriär eller merit	47
8. Slutsatser	48
9. Frågor för framtida studier.....	50
10. Referenser	53

1. Introduktion – skolchefen som spindeln i nätet

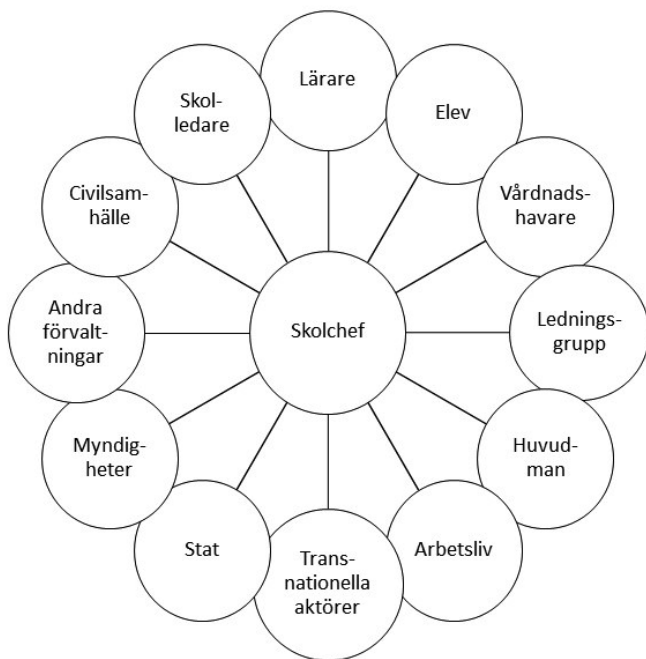
För att ge en bakgrund till arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet inleder vi med en beskrivning av skolans styrning och ledning. Utbildningsorganisationer är, liksom andra offentliga organisationer, uppbyggda utifrån demokratiska principer där deltagande och påverkan är viktiga inslag. Det här innebär i praktiken att skolans styrning och ledning sker på olika nivåer. På ett övergripande plan kan man tala om tre åtskilda nivåer: nationell nivå, kommunal nivå¹ och skolenhetsnivå. På den nationella nivån sker styrningen huvudsakligen med lagar, nationella styrdokument och genom finansiering. Det är sedan kommunen, som huvudman för utbildningen, som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollag och andra förordningar. Skolchefen har en central uppgift i detta arbete. På den kommunala nivån kan styrnings- och ledningsinsatser handla om resursfördelning, att utforma och implementera lokala styrdokument och att stödja skolledare genom kompetensutvecklingsinsatser. På skolenheterna finns skolledare som beslutar om enhetens inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.

”Ledningsstrukturen finns därmed nationellt, kommunalt och lokalt. Kommunalt och lokalt måste ledningsstrukturen anpassas till de förutsättningar, den situation och de behov som gäller för varje kommun och varje enskild skola.”
(SOU 2004:116, s. 10)

1 Fristående skolor har enskild som huvudman.

I den här rapporten intresserar vi oss för arbetet med styrdokument på kommunal nivå. Styrdokument är ett viktigt instrument i skolchefens ledarskap. De utgör underlag för politiska beslut som sedan ligger som grund för ekonomiska prioriteringar och för hur skolchefen tillsammans med sina tjänstemän utformar stöd för skolledare. Det kan handla om att föra vidare nödvändig information men än viktigare blir att omformulera övergripande uppdrag så att de anpassas till den lokala kontexten. I och med att rektor och förskolechef får uppdrag direkt från staten behöver också skolchefen se till så att de lokala föreskrifterna inte går emot det nationella uppdraget. Skolchefen befinner sig i ett komplext styrsystem som skapas av en kombination av stöd- och kontrollfunktioner på olika nivåer (Johansson & Nihlfors, 2014).

Utifrån ett övergripande mål att främja alla barns och elevers utveckling och lärande kommer skolchefen att behöva förhålla sig till krav från ett stort antal intressenter (Paulsen, Johansson, Moos, Nihlfors & Risku, 2014) som återfinns både inom och utanför den egna organisationen. Ett exempel på en intressentrelation är den mellan skolchefen och politiken där det kan uppstå konflikter kring vem som ska göra vad (Skott, 2014). Ett annat exempel är att skollagen från 2010 förstärker barns, elevers och vårdnadshavares rättigheter jämfört med tidigare skollag. Ett tredje exempel är att statliga myndigheter erbjuder omfattande kompetensutvecklingsinsatser kring hur arbetet ska genomföras. På en makronivå finns transnationella organisationer, som OECD, som ger rekommendationer och på så vis påverkar och förändrar skolans nationella styrning. I figur 1 presenteras skolchefen som spindeln i nätet som består av intressenter på transnationell nivå (OECD), nationell nivå (stat, myndigheter), huvudmannanivå (huvudman, förvaltningar, förvaltningens ledningsgrupp, andra förvaltningar), skolorganisationen (skolledare, lärare, elev, elevhälsan) och det omgivande samhället (civilsamhället, arbetsgivare, vårdnadshavare).

Figur 1. Skolchefens intressenter.

De intressenter som beskrivs i figur 1 kan ha olika förväntningar på skolan och en konsekvens blir att skolchefens uppdrag karaktäriseras av spänningar mellan intressen. Dessa spänningar och motsägelser bör ses som en naturlig del av ledarskapet i en komplex organisation (Bjursell, 2016). Istället för att försöka reducera komplexitet bör ledarskapet ägnas åt att hantera komplexitet och att se hur denna komplexitet kan bidra till lärande och utveckling för individen och därmed för organisationen (Engström, 2014, 2017; Wallo & Ellström, 2016). Att betona relationer istället för organisatoriska roller är ett sätt att stödja lärande inom organisationen eftersom det förskjuter perspektivet från kompetens och ansvar som något individuellt till

något gemensamt och ömsesidigt (Tyrstrup, 2017). Om vi återvänder till figur 1 så handlar det om att betona och utveckla relationerna mellan skolchef och intressenter (strecken) istället för att försöka förtydliga enskilda intressenters roll (bollarna). Med andra ord är det ett gott samspel mellan olika aktörer som kan bidra till lärande och utveckling. En organisation som stöder lärande och utveckling är också i linje med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Det pågår insatser från flera nationella myndigheter för att utveckla en praktik kring skollagens krav på att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Några nationella aktörer, som exempelvis Skolverket och Skolforskningsinstitutet, erbjuder definitioner av olika centrala begrepp och möjliga arbetssätt. Parallellt med detta har förvaltningar i några av landets kommuner själva utarbetat definitioner som ska vägleda skolledarna i deras arbete. I den här rapporten har vi valt att fokusera på hur vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet skrivs fram i kommuners styrdokument. Syftet är att studera vilken mening som läggs i begreppen, givet att de förekommer. Att utforska den mening som läggs i begreppen kan bidra till en ökad förståelse av hur organisationer arbetar med lärande och utveckling för att uppnå skollagens krav. Att studera hur idéer färdas och tar form i organisationer är alltså ett sätt att förstå de meningsskapande processer som är nära förbundna med verksamhetens handlingar. Dessa idéer kan samtidigt förstås som uttryck för de idéer som färdas på en övergripande nivå i samhället och i världen.

2. Styrdokument som ett uttryck för förändringar på samhällsnivå

Under 1990-talet präglades styrdokument inom utbildning av den så kallade "marknadiseringen", där intresset hade förflyttats från en retorik som byggde på att främja demokrati till en retorik där marknadslösningar var i fokus. Detta har studerats av bland annat Bergh (2010) som fann att begrepp som välfärd, jämlikhet, bildning och medborgarskap hade ersatts av begrepp som resultat, konkurrens, rättssäkerhet, utbildningssystem, tillväxt och effektivitet. Den här retoriken kan sägas vara ett uttryck för en global dominant idé, nämligen idén om att marknadslösningar skulle ge en ökad effektivitet inom det statliga området. Ett sätt att benämna denna globala idé var att tala om kunskapsekonomin. Ett antagande i den här så kallade kunskapsekonomin var att stärka kopplingarna mellan utbildning och anställning (Ball, 1998). Därför blev det populärt att tala om exempelvis anställningsbarhet i denna period.

Hur förhåller sig då idéer om anställningsbarhet till senare skrivningar om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet? Är det en fortsättning på denna retorik, en motreaktion eller ett parallellt spår? I skollagen (SFS 2010:800) kan man läsa följande om utformningen av utbildningen:

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Att på detta sätt reglera vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är nytt i skollagen. Den här idén har dock tidigare funnits i högre utbildning samt i den evidensbaserade modellen inom hälso- och sjukvården². Därifrån har den färdats in i skolans värld och uttrycks genom formuleringar i lagtext (Rapp, 2017). Rapp påpekar att när kravet på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet infördes i skollagen så åtföljdes det inte av några implementeringsstrategier. Statliga myndigheter, så som Skolverket, Skolforskningsinstitutet och Skolinspektionen, har dock kommit en bit på vägen med att försöka definiera vad det här kommer att innebära för utbildningsverksamhet. Från de övergripande definitionerna krävs det sedan en översättning när kravet på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ska efterlevas i den lokala kontexten. En central del i det arbetet är att förhålla sig till vad en förändring av detta slag kan innebära för verksamheten.

3. Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i utbildningsverksamhet

Att arbeta för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet kan bidra till att stärka verksamheten men det finns också vissa risker med ett sådant tillvägagångssätt. Utgångspunkten är

² Evidens är i en allmän betydelse bästa tillgängliga kunskap vid en given tidpunkt. I skollagen används inte begreppet evidens och detta skulle kunna ses som ett försök att översätta idén om evidensbaserad praktik till skolans värld. Det uppstår dock frågetecknen kring varför man har valt att enbart tala om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Som en jämförelse kan nämnas Socialstyrelsens evidensbaserade modell som bygger på att den professionelle väger samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap, den enskildes situation, erfarenheter och önskemål vid beslut om insatser (Socialstyrelsen, 2017). I skollagen har man alltså valt att bortse från professionens centrala roll då det gäller att göra bedömningar och man nämner inte heller individen eller sammanhangets betydelse.

att den kunskap som genereras via forskning ska komma samhället till godo, inklusive skolan. För att detta ska ske behöver man överbrygga det upplevda gapet mellan forskning och praktik. Det finns ofta en önskan från både forskare och praktiker att kunskapen ska komma till användning. Det finns också konsensus kring att så inte alltid sker. Däremot kan argumenten till varför det ser ut som det gör skilja sig åt. Hur som helst är tanken att verksamheter kan öka sin kvalitet genom att använda forskningskunskap. Nedan kommer vi inledningsvis att ta upp exempel på tillvägagångssätt för att föra in vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i en verksamhet. Efter det diskuterar vi möjliga risker med en sådan ansats.

3.1 Att knyta forskning och verksamhet närmare varandra

Hemsley-Brown har i ett antal systematiska litteraturgenomgångar (Hemsley-Brown, 2005, 2004; Hemsley, Brown & Sharp, 2003) identifierat ett antal områden som är centrala för att underlätta användning av forskning. Det handlar om att identifiera hinder och motstånd för kunskapsspridning, förståelse för valet av forskningsdesign i gemensamma projekt, insikter om hur den strategiska inriktningen påverkar vad man ägnar tid åt, tillit mellan yrkeskategorier, samverkan och partnerskap, kunskapsspridningsstrategier, samt betydelsen av nätverk och ett fungerande ledarskap. Dessa områden har sedan satts i relation till förbättringsarbete i skolor i England. Där framkom att lokala ledningsgrupper kunde bidra genom att skapa ett stöttande klimat, praktiska arrangemang, kommunikationsnätverk och samverkan (Hemsley-Brown, 2005). För att underlätta användning av forskning och forskningsresultat kan den lokala ledningen alltså bidra med:

a) Ett stöttande klimat

- Arbeta med organisationens handlingsplaner och mål
- Erbjudna möjligheter för aktionsforskning i organisationen
- Uppmuntra till att använda och tolka data i praktikinära forskning
- Stötta användare genom att uppmärksamma relevant forskning
- Identifiera nyckelområden inom forskningen för enskilda individer

b) Praktiska arrangemang

- Samordna dokumentation och spridning av dokument från praktikinära forskningsprojekt
- Samordna konferenser och events
- Tillhandahålla ackreditering för kompetensutveckling
- Använda finansiering och resurser för att stötta forskningsrelaterade aktiviteter

c) Kommunikationsnätverk

- Bjuda in nationella talare
- Arrangera tillfällen för praktiker att dela med sig av resultat från de forskningsprojekt som de deltar i
- Rådgivning kring nätverk
- Underlätta kommunikation mellan organisationer
- Underlätta kommunikation mellan organisationer och rådgivare

d) Samverkan

- Det här handlar i grund och botten om att olika parter samarbetar och bidrar med olika saker och att alla får någon nytta av samarbetet

Sammantaget handlar det här om att bygga en lärande kultur i organisationen, där reflektion och diskussion är prioriterade områden (Hemsley-Brown, 2005). Ovanstående punkter sammanfattar ett antal aktiviteter som en lokal ledning kan arbeta med för att öka kopplingen till forskningen. Det ska dock påpekas att dessa punkter inte säger något om vilken påverkan enskilda aktiviteter har. För att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt kan det också vara bra att känna till hur koppling till forskning kan göras. Sundberg & Adolfs-son (2015) använder följande kategorier för att särskilja mellan poli-cyinitiativ som syftar till att forskningsbasera skolan:

- Informerande om forskning (spridning)
- Utveckling av forskningsrelaterad kompetens (utbildning)
- Användning och koppling av praktikens frågor till forskningsresultat (mäklande)
- Utvecklande av kärnprocesser genom forskning (interaktion)

De fördelar som man hoppas uppnå genom att arbeta med ett vetenskapligt förhållningssätt är att säkerställa metoder för att förbättra och utveckla styrning och ledning samt undervisningskvalitet. Ett politiskt mål är att utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas. En utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet antas bidra till att uppnå målet med en likvärdig utbildning.

3.2 Risker med ett forskningsfokus

Om vi övergår till att diskutera risker med idén om att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet så handlar det framför allt om möjligheten att arbeta på detta sätt i skolans verksamhet. Påståendet att forskningens kunskap och resultat ska föras ut i utbildningsverksamhet kan framstå som oproblematiskt men i praktiken kan det vara svårt att hitta enkla metoder för hur detta kan ske. Dessutom uppstår det lätt snedvridningseffekter eftersom komplexiteten är svår att överblicka. Vetenskapliga resultat är ofta framtagna inom ett specifikt ramverk medan i en verksamhet finns många olika perspektiv som spelar in. Det finns fortfarande lite kunskap om spelet mellan resultat från olika ämnesområden och mellan resultat i relation till olika kontexter. Vi ska också komma ihåg att det helt eller delvis saknas kunskap på många områden.

För att stödja ett förändringsarbete i utbildningsverksamhet måste man förstå grundläggande antaganden i relation till verksamhetens karaktär. Ball (1998) menar att vi måste lyfta blicken till den globala nivån för att se hur de problem som uppstår genom globaliseringen också ger upphov till de problem som vi ser inom utbildningsområdet. Det här ger en ökad förståelse kring hur och varför förändringar sker, inte bara vad förändringen innehåller. De lokala variationerna och förväntningarna är alltså ett resultat av globala krafter. Från 1990-talets fokus på tillväxt (Bergh, 2010) och anställningsbarhet (Ball, 1998) så har retoriken in på 2000-talet kommit att handla om en evidensbaserad praktik i skolan. Biesta (2007, 2010) är kritisk till att den evidensbaserade praktiken överförs till skolan. Anledningen är att skolan utgår från andra antaganden än hälso- och sjukvården och därmed kan inte undervisning likställas med handlingar som syftar till intervention eller behandling. Lärande i skolan är icke-kausalt och normativt till sin natur vilket innebär att mål och medel är sam-

manvävda (Biesta, 2007). Biesta menar alltså att om en evidensbaserad praktik används som referensram för hur forskningskunskap ska komma in i skolans värld så kommer det att hämma beslutsfattande till att enbart röra frågor om effektivitet och utesluta möjligheter till deltagande (vilket går emot demokratiska principer, vilka i sig är normativa och inte evidensbaserade). Även Hemsley-Brown (2005) tar upp den problematik som finns inbyggd vid införandet av en evidensbaserad beslutsprocess.

”The speed of environmental and technological change has considerably reduced the usefulness of experience, and managers are increasingly turning to the findings from research to reduce uncertainty and supplement experience-based practices.” (Hemsley-Brown, 2005, s. 691)

Det här citatet lyfter fram att tillämpningen av vetenskaplig kunskap blir ett sätt att reducera den osäkerhet som uppstår i kölvattnet av de allt snabbare förändringarna i samhället. Erfarenhet blir i denna process ett osäkert kort – man vet inte om erfarenheten fortfarande är tillämpbar eller inte. Att enbart lita sig mot forskningsresultat förutsätter att enskilda individer har förmågan eller de system som krävs för att hantera all tillgänglig och uppdaterad kunskap som behövs för väl informerade beslut. Det förutsätter också att forskningen rör sig snabbare än samhället i övrigt, men samhällsutvecklingen går snabbt. Nya arbetssätt utformas kontinuerligt, inte minst med tanke på de möjligheter som ges för lärande kopplat till digitala verktyg. Är det ens möjligt att ställa krav på att forskningen ska ligga steget före kring alla metoder, verktyg och kunskaper som utvecklas inom utbildningsområdet i en rasande takt? Till viss del kan man förstå nya fenomen med tidigare kunskap men det är nödvändigt att ha en ödmjuk inställning till de stora förändringar som pågår i samhället och vad vi

kan säga om dem när vi befinner oss mitt i det hela.

Ovan har vi diskuterat några risker då det gäller tillämpningen av vetenskaplig kunskap i utbildningsverksamhet. Eftersom policy-bollen kring evidensbaserad praktik redan är i rullning är det viktigt att känna till dessa risker och utifrån detta försöka hitta vägar framåt som gör att det blir så bra som möjligt i utbildningsverksamheten. Då blir översättningen av de globala och nationella styrdokument till en lokal praktik spännande att fördjupa sig i. På vilket sätt färdas dessa globala idéer genom olika samhällslager och förändras och anpassas till lokala sammanhang? Ett sätt att teoretiskt förstå detta är att se formulering av styrdokument som en översättningsprocess.

4. Hur idéer färdas i organisationer – ett teoretiskt ramverk

I organisationsteori är det allmänt vedertaget att ord och begrepp har stor betydelse för vad som prioriteras i en verksamhet. Ledningens arbete sker till största delen genom att använda det talade och det skrivna ordet som ett sätt att påverka det operativa arbetet i verksamheten. För att förstå talhandlingar som förändringsprocesser ger teorier om översättning ett bra stöd. Översättning i den här texten avser inte ett lingvistiskt arbete med att byta från ett språk till ett annat utan det handlar om att utgå från idén att språket har en skapande social dimension (Czarniawska & Joerges, 1996). Det blir då språkets sociala funktion som sätts i centrum och därmed överger man den linjära modellen där ett budskap färdas från punkt A till punkt B. Istället ses översättning som en interaktiv process där samspelet mellan handling, mening och aktörer kommer att verka för att bibehålla eller förändra institutioner (Zilber, 2002). Översättning blir då ett sätt att förstå förflyttningar av idéer och begrepp från ett sammanhang till ett annat (Czarniawska, 2005). För att öka förståelsen för en

förändringsprocess är det en god idé att följa hur idéer materialiseras i handling.

De idéer som driver fram förändring brukar kallas dominanta idéer. En dominant idé är en föreställning som ofta delas av många i en bransch, i en tidsålder eller i en viss fråga. En dominant idé kan likväl få en specifik betydelse i en lokal kontext (Zilber, 2006). Processen att anpassa och översätta den dominanta idén är viktig om den ska ge ytterligare vägledning för handling. Utan den kan det uppstå instabila tillstånd och förvirring (Czarniawska, 1998). Anpassning kan behöva göras till ett sammanhang men också till olika yrkesgrupper, så som politiker, ingenjörer, media, med flera (Czarniawska, 2010). Drömmen om att alla i en organisation ska dela en gemensam föreställningsram är vanlig men ofta är det omöjligt att uppnå detta (Bjursell, 2007). Frågan är om det ens är önskvärt eftersom det i praktiken skulle göra organisationer ganska enfaldiga. I praktiken handlar det om att se vad som är gemensamt och var man behöver göra anpassade lösningar.

Att den dominanta idén upplevs som meningsfull är dock ett kriterium för att få kraft för en förflyttning (Zilber, 2002, 2006). Institutionaliseringsen av nya idéer kan dessutom involvera individen genom att översättningen får en dimension som rör identitetskonstruktion (Lok, 2010). När individens identitet berörs så uppstår en förhandling om en ny identitetsposition där enskilda individer i olika utsträckning tar till sig eller gör motstånd mot hela eller delar av den nya logiken. Idéer färdas därmed mellan sammanhang och medan en del kan förbli oförändrad, och därmed representera den dominanta idén, kan andra delar omformas beroende på sammanhanget och individernas reaktioner på den nya idén. Det här innebär att idéer formuleras på ett visst sätt, vid en viss tidpunkt och i ett visst sammanhang för att uppnå ett specifikt syfte (Ball, 2016).

Den dominanta idé som undersöks i denna rapport är den ovan

nämnda globala trenden som rör en evidensbaserad praktik. I den svenska skollagen har detta uttryckts som att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Den här formuleringen är inte helt i linje med hur evidensbaserad praktik skrivs fram på andra områden, exempelvis inom hälsa, vård och omsorg. Försöket att anpassa evidenstanken till utbildningsområdet innebär att formuleringen har en delvis annan innebörd. Till exempel saknar skollagens formulering det fokus på bedömning och professionalitet som finns i Socialstyrelsens definition av evidensbaserad praktik. Utöver detta är det otydligt vad som egentligen menas med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I den här rapporten söker vi inte efter en slutgiltig betydelse. Istället intresserar vi oss för översättning mellan den nationella arenan och den lokala arenan genom att studera hur skollagens formulering kommer till uttryck i kommuners styrdokument.

5. Metod: en analys av kommuners styrdokument

När denna rapport skrivs finns en tendens på nationell nivå att betydelsen drar mot ett forskningsbaserat arbetssätt (Skolverket, 2017), forskningsbaserad kunskap och evidensinformerad undervisning (Skolforskningsinstitutet, 2017). I förarbeten till lagen kan statens intentioner med att lagstadga om utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet härledas:

De nationella styrdokumenterna ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett

vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. (2009/10:165, s. 223f)

Ovanstående visar att policytexter, till exempel lagtexter, läroplaner och andra föreskrifter, uttrycks på en övergripande nivå och att där sker en uttolkning av vissa begrepp. Nästa steg är att dessa övergripande ramverk måste anpassas till de lokala förutsättningar och villkor som finns i den kontext där de ska användas (Ball et al., 2011). De styrdokument som studeras i den här rapporten representerar lokal policytext i kommuner. Fokus är på vad texten uttrycker, inte hur idéer och styrdokument efterlevs i praktiken. Vi försöker urskilja hur vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet uttrycks i styrdokumentet. Det här ser vi som ett sätt att studera antaganden om vad vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet innebär och sedan för vi ett resonemang kring vilka konsekvenser olika antaganden kan få i relation till verksamheten.

5.1 Tillvägagångssätt

För att samla in material vände vi oss till 65 skolchefer i ett urval av kommuner. Urvalet är baserat på Sveriges kommuners och landstings (SKL:s) kommungruppsindelning 2016. Anledningen till detta urval är att det erbjuder variation med hänsyn till kommunstorlek. Vi adderade geografiskt läge som ytterligare en variabel och har täckt in de tre landsdelarna Norrland, Svealand och Götaland. I förfrågan som gick ut via mail bad vi skolcheferna att själva definiera de dokument som de ansåg ha relevans för området vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Formuleringen i mailet löd:

”Som underlag för en av mina studier önskar jag ta del av relevanta styrdokument i vilket/a er kommun direkt eller

indirekt berör vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det kan handla om måldokument, strategidokument, projektplaner eller liknande.” (utdrag ur förfrågan skickad till kommunerna via mail under hösten 2016)

Samtliga kommuner som inte svarade på utskicket har kontaktats igen via mail och då svar trots detta har uteblivit har vi även kontaktat dem via telefon. Insamlingen av dokument har skett under senare delen av hösten 2016. 16 kommuner skickade in dokument av olika slag, totalt 53 dokument. Dokumenten består bland annat av verksamhetsidé, måldokument, strategiska dokument, verksamhetsplaner, handlingsplaner, med mera (se tabell 1 för en fullständig genomgång av dokumenttyper).

Den låga svarsfrekvensen kan bero på att de tillfrågade personerna inte gjort direkta eller indirekta kopplingar till lagen i de dokument som efterfrågas och därför avstått från att svara på mailet. Det kan också bero på att skolchefen inte har kännedom om i vilka dokument som dessa kopplingar finns. Det kan i sin tur bero på att det inom förvaltningen produceras ett stort antal dokument och det finns många personer som ansvarar för olika delar. Vår förfrågan skulle då kräva en detaljerad genomlysning av dokumenten och detta bedöms vara ett för omfattande arbete.

5.2 Analys

Analysen genomfördes i två steg. Den första läsningen syftade till att sortera dokumenten i tre grupper: (1) dokument som inte alls berör begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, t. ex. nämndsprotokoll och budget³; (2) dokument som kan tolkas som att det handlar om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet men där

3 Valet att skicka in budget kanske beror på att det anses presentera det ramverk

begreppen inte används uttryckligen, t. ex. en beskrivning av det systematiska kvalitetsarbetet och (3) dokument där begreppen används uttryckligen. Den sista dokumentgruppen innehöll 16 dokument från nio kommuner som utgör underlag för den induktiva analys som resulterade i sex kategorier av betydelser och som redogörs för i denna rapport. I tabell 1 redogörs för vilka dokument som innehöll vilka kategorier av betydelser, i tabellen förkortade som K1 (kategori 1) till K6. Dokumenten har tilldelats ett nummer och i resultatdelen är det detta nummer som anges inom parentes för att visa vilket dokument informationen är hämtad från, inklusive ett sidnummer i de fall det rör sig om ett direkt citat.

Typ av dokument	N:o	K1	K2	K3	K4	K5	K6
Principer för resursfördelning	1	X	-	X	-	-	-
Bakgrundsanalys	2	-	-	X	-	-	-
Utvecklingsplan matematik	3	X	-	-	-	-	-
Måldokument utbildning	4	X	-	-	-	X	-
Plan för FoU-arbete	5	-	X	-	X	X	X
Strategi för skolan	6	X	X	-	X	X	-
Utvecklingsarbete (power point material: ppt)	7	X	-	-	X	-	-
Utvecklingsarbete (ppt)	8	-	-	-	X	-	-
Bedömningskriterier	9	-	X	-	-	-	-
Avdelningsplan	10	-	-	X	-	-	-
Nämndplan	11	-	-	X	-	-	-
Pedagogiskt ledarskap	12	-	-	-	-	-	X
Projektrapport	13	-	X	-	X	X	X
Avtal om VFU	14	-	X	-	-	X	-
Utvecklingsarbete (ppt)	15	X	X	-	X	X	-
Utvecklingsarbete (ppt)	16	-	-	-	X	-	X

Tabell 1. Dokumenttyper som ingår i analysen (anonymiserat med hänsyn till kommun).

Analysprocessen har genomförts med en induktiv ansats vilket inne-

inom vilket det blir möjligt att arbeta med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet men eftersom det inte står något om detta explicit blir det svårt för oss att dra sådana slutsatser. Den här gruppen dokument har vi därför inte analyserat djupare.

bär att processen för att ta fram kategorierna har utgått från dokumenttexterna. Genom öppen kodning har sammanhanget där vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet nämnts fått en beteckning. Ett exempel är att när begreppen nämns som ett krav i en karriärstege har texten fått beteckningen karriär. Dessa beteckningar har sedan jämförts med varandra och de etiketter som upprepar sig har vi samlat i ett kluster. Vissa kluster har haft närliggande betydelser och då har vi lagt samman dem efter hand. Ett exempel är karriärsatsning som innehåller både klustret kompetensutveckling och karriärstrukturer. Slutligen kom vi fram till att dessa kluster representerade sex övergripande kategorier av möjliga betydelser som lagts i begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Innehållet i dessa kategorier presenteras i kommande avsnitt.

6. Resultat: Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i kommunernas styrdokument

Analysen av 16 styrdokument från nio kommuner visar på olika betydelser som läggs i begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Dessa betydelser har delats in i sex kategorier: begreppsförekomst, karriärsatsning, litteraturgenomgång, metodfrågor, samverkan och systematiskt kvalitetsarbete (se sammanfattning i figur 2). Nedan redogörs för innehållet i respektive kategori. I beskrivningarna refereras dokument med det nummer som de tilldelades enligt tabell 1 i metodavsnittet, samt sidnummer om det rör sig om citat.

6.1 Begreppsförekomst

När vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet nämns i vissa styrdokument så sker detta utan någon närmare förklaring kring vad begreppet står för. Det kan handla om att förtydliga att denna aspekt

Begrepps förekomst	Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet nämns men innebörden diskuteras inte.
Karriärsatsning	Kompetensutveckling och karriärvägar ska bidra till att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
Litteraturgenomgång	Litteraturgenomgångar ska bidra till att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
Metodfrågor	Forskningsbaserade metoder och ansatser ska bidra till att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
Samverkan	Samverkan med ett lärosäte ska bidra till att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
Systematiskt kvalitetsarbete	Det systematiska kvalitetsarbetet kopplas ihop med arbetet att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Figur 2. Sammanfattning av kategorier som visar på betydelser som läggs i begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

ska finnas med i olika delar av verksamheten genom att nämna lagtexten.

”Förslaget ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och utgöra goda argument för resursfördelningsprinciperna utbildningsnämnden tar beslut om.” (1:6)

”För att säkerställa ett strategiskt, långsiktigt och hållbart utvecklingsarbete som bidrar till en skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet där elever har möjlighet till ett optimalt lärande kommer utbildningsförvaltningen att skapa en samordnad utvecklingsorganisation med FoU-områden.” (3:1)

”Kvaliteten i [kommunen] ska säkerställas genom att under visningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.”

het, i enlighet med Skollagen (1 kap. 5§).” (4:5)

”Enligt Skollagen 1 kap. 5§ ska verksamheten i skolan vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Skolverket definierar detta som en skola där undervisning bedrivs och förutsättningar för lärande skapas utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt.” (6:1)

”En skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet – utveckla vetenskapliga förmågor och undersökande förhållningssätt.” (7:4)

I några av citaten ovan görs kopplingar till specifika delar av verksamheten, så som resursfördelning, strategi, hållbarhet, kvalitet, undervisning och förmågor. Att bara nämna vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet utan någon definition kan ha olika förklaringar. Det kan handla om att förvaltningen:

- inte har reflekterat specifikt över just dessa begrepp men har med dem eftersom de finns i skollagen
- uppfattar det inte som förvaltningens arbete att definiera vad detta innebär i praktiken utan ser det som professionens uppgift att uttolka betydelser och arbeta med detta
- ser det som självklart att vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ingår som en naturlig del i allt de gör och därför behöver det inte nämnas uttryckligen (vilket framkom i svaret från en av de tillfrågade kommunerna som inte hade nämnt vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet uttryckligen i sina styrdokument)
- är i färd med att ta fram material där de beskriver vad detta betyder i den lokala kontexten men har inte hunnit få med

det i lokala styrdokument

Det är alltså inte nödvändigtvis passivt att vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet inte är definierat i kommunens styrdokument eftersom det kan vara ett medvetet val. Att inte alls nämna vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är likväl riskfyllt eftersom det kan ge signaler till skolledare att huvudman inte anser att detta är ett strategiskt viktigt område. I en studie av hur rektor upplever krav från huvudman konstaterat Nihlfors och Johansson (2014) att rektorer inte verkar uppleva krav från huvudmannen som är relaterade till att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Endast en tredjedel av rektorerna upplever tydliga förväntningar från sin huvudman i detta avseende.

6.2 Karriärsatsning

Karriärsatsning tolkas här som ett uttryck för att vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ses som en fråga om professionell kompetens. Att se över möjligheter till kompetensutveckling och karriärvägar blir då ett sätt att organisatoriskt stärka förutsättningarna. Innehållsmässigt kopplas kompetensutveckling till att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt, vilket följande citat från ett styrdokument visar.

”Utbildningsförvaltningens plan ska främja ett vetenskapligt förhållningssätt hos medarbetare och chefer på alla nivåer genom ökad kunskap om forskningens roll.” (5:1)

Det skrivs fram hur lärare och skolledare ska ha omfattande kunskaper om undervisning och lärande (6). I ett VFU-avtal är syftet att skapa en utbildning som ger förutsättningar för lärare att förena teoretiska kunskaper med yrkeskunskaper (14). I satsningar på kompetenslyft skrivs det fram att det inte bara ska handla om förbättring

och lärande i allmänhet utan att det är viktigt med moment som vilar på vetenskaplig grund och prövas i den egna praktiken (15).

Utöver att betona kompetensutvecklingsinsatser som ett sätt att stärka vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet så finns det två dokument som specifikt behandlar karriärstrukturer. Det ena tar upp inrättandet av karriärtjänster som ett sätt att tillvarata skickliga lärare i organisationen. Det andra tar upp bedömningskriterier för lärarlönelyftet.

Dokumentet om karriärtjänster syftar till hög kvalitet på undervisning inklusive ökade karriärmöjligheter för lärare som ska bidra till att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (13). Dokumentet är ett resultat av ett omfattande arbete i projektgrupper och rådgivande grupper där olika yrkeskategorier, inklusive forskare, har ingått. Forskarna från olika discipliner har ingått för att ”säkerställa den vetenskapliga förankringen” (13:7). Det talas vidare om att leda en ”(re)professionalisering” av lärarna (13:8) samt om att införa indikatorer på organisatorisk nivå för att driva en samordnad utveckling på både skol- och förvaltningsnivå. En interaktiv forskningsansats, föreslagen av två inbjudna professorer, utgör en arbetsmodell och den ska kopplas till ett antal områden som rör forskning och utveckling, roller och ansvar, ledarskap och organisering, karriär och yrkesskicklighet. Arbetet med karriärreformen följs även kontinuerligt upp inom ramen för varje verksamhets systematiska kvalitetsarbete.

Bedömningskriterier för lärarlönelyftet är ett dokument utvecklat av Svenskt Näringsliv och en av kommunerna har alltså valt att skicka in det som ett dokument som rör arbetet med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (9). Bedömningskriterierna gäller för tre områden: utvecklar undervisningen, driver kollegialt lärande samt bygger utveckling av lärandet på vetenskaplig grund och utgår från beprövad erfarenhet. Det finns två nivåer i bedömningen av dessa områden:

mycket bra och excellent. Inom varje område specificeras vilka aktiviteter som ingår. Nivån mycket bra är när aktiviteterna har ett fokus på arbetslaget och alla elever i laget. Nivån excellent är när arbetet har ett fokus på hela kollegiet och verksamheten.

De två dokument som rör karriärvägar och bedömningskriterier är mycket specifika kring vad det innebär att verksamheten vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och det handlar om att skolans personal ska ha kunskap om och delta i vetenskaplig forskning.

6.3 Litteraturgenomgång

Litteraturgenomgångar kan vara ett sätt att visa på kopplingar till vetenskaplig forskning genom att röra sig på en mer övergripande nivå eller genom analys av en specifik fråga. Bland de inskickade styrdokumenterna finns en övergripande omvärldsanalys (11) och tre analyser av specifika områden: likvärdighet (1), matematik (2) och läsande (10). Dokumentet med omvärldsanalysen ger en översikt av skolan i en förändrad omvärld och skolan som en kontext för lärande. Den inleder med att påpeka att det finns en ökad omvärldspress i och med globaliseringen vilket sätter fokus på utbildning och kunskap för samhällets utveckling. Därefter övergår innehållet till att tala om vad skolan kan göra. Hatties forskningsöversikt kritiserar men analysen tar fasta på hans betoning av tidiga åtgärder i skolan. Från annan litteratur hämtas förslag på tidiga åtgärder genom inkludering och att stärka pedagogers kunskaper och kompetens. Dessa insatser ställs i relation till, och som ett sätt att hantera, placeringar i kunskapsutvärderingar (OECD) och nationella granskningar och utvärderingar (Skolverket, Skolinspektionen, PWC). Utifrån bakgrund och områden som pekas ut i granskningar presenteras fyra utmaningar:

- Resurser och kompetens för att öka resultaten i den svenska skolan. Resursfördelningen ska utifrån analys av resultat och socioekonomiska faktorer bidra till att uppnå likvärdighet i skolan (lagkrav).
- Utbildningssystem som är anpassat till de snabba förändringar som sker på global nivå och som ger effekter på lokal nivå, bland annat genom stora grupper nyanlända eller ensamkommande barn.
- En ökad individualisering. Det handlar om att se över hur verksamheten kan erbjuda ökad flexibilitet och service samt stödverksamhet som exempelvis läxläsning och att förstå hur detta påverkar skolans verksamhet i stort.
- Kompetensutveckling och rekrytering för att få in specialistkompetenser. Kompetensutveckling gäller lärare, rektorer och annan personal för att klara de omställningar som sker i skolan utifrån ovan nämnda utmaningar.

Dokumentet om likvärdighet presenterar en analys inför förvaltningens beslut om resursfördelningsprinciper. Genomgången tar upp likvärdighet, resursfördelning och socioekonomisk resursfördelning. Analysen går igenom likvärdighet som lagkrav och vad det innebär: tillgång till utbildning, likvärdig kvalitet på utbildning och att utbildningen ska vara kompenserande. En nulägesbeskrivning av likvärdighet i den svenska skolan visar att likvärdigheten har försämrats och utifrån olika rapporter ges förklaringar till den nuvarande situationen samt att SKL konstaterar att en nyckel för att minska resultatskillnaderna är en strategisk och medveten resursfördelning. Därefter refereras ett antal rapporter från olika instanser som stöder ett fokus på resursfördelning och SKL:s sjustegsmodell för socioekonomisk resursfördelning presenteras. Som en avslutning påminns om att Skolinspektionen sagt att ökade ekonomiska resurser inte per au-

matematik ger förbättrade resultat och det konstateras att det som enligt forskning ger resultat är personalens relation med eleverna och ett dialogiskt förhållningssätt.

Dokumentet om matematikundervisning berör ett nationellt prioriterat område. I en analys inför förvaltningens utvecklingsarbete med matematikundervisning ägnas bakgrunden till att konstatera att svenska elever försämrat sina resultat i matematik under många år. För att stödja detta uttalande refereras till OECD:s mätningar (PISA) och till flera av Skolverkets rapporter. Utifrån detta landar analysen i två slutsatser:

1. Utbildningsförvaltningen saknar information om resultat av sina utvecklingsinsatser, vilka som implementerats i skolor efter projekttiden samt vilka effekter dessa insatser har haft på elevernas resultat.
2. Det saknas också en gemensam strategi för matematikundervisning vilket har fått effekten att lärare och rektorer upplever att arbetssätt inte vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Därefter går rapporten om matematikundervisning in på forskningsområdet och summerar på mindre än en halv A4-sida forskningsläget. Där finner man att följande faktorer bidrar till att elever får bättre begreppsförståelse, ökad problemlösningsförmågan och bättre resultat i ämnet:

- Modeller som framhäver vikten av ett långsiktigt kollegialt lärande
- Behovet av goda ämneskunskaper
- En organisation som ger utrymme för och tar tillvara lärarnas utvecklingsarbete

- Handledare som stödjer lärarna

Om undervisningspraktiken är IKT-baserad blir lärarens roll ännu viktigare.

Dokumentet om läsfrämjande handlar om att stödja de utbildningsmål som finns i läroplanen genom att främja elevernas läslust och informationshantering via skolbiblioteket. I en bilaga till planen finns en genomgång av forskning. Det återkommer flera sekundärreferenser, det vill säga referenser till forskning eller forskningssummeringar som andra har gjort i böcker och rapporter. Sammanfattningen visar att biblioteket har en viktig roll för att utveckla ett undersökan-

Dokument	Forskningsartiklar	Forskning – böcker & rapporter	Myndigheter, departement	Intresseorganisation	Övrigt
Omvärldsanalys	-	Hattie, 2009 Kornhall, 2014 Nihlfors, 2008 Persson, 2013 Scherp, 2014	SFS 2014:458 AF rapport Skolinspektionen, 2014 Skolverket, 2013 Björklid, Skolverket, 2005 Greiff, Sjögren & Wieselgren, ESO-rapport, Finansdepartementet	OECD nämns men refereras inte	Revisorernas rapport, PWC, 2014
Likvärdighet	-	Håkansson & Sundberg, 2012 IFAU, 2015	Finansdepartementet, Greiff, 2009 Skolinspektionen, 2014 Skolverket, 2009, 2012, 2013a, 2013b, 2015 Statskontoret, 2014	Friskolornas riksförbund OECD 2013 SKL, 2015	Kommunens ekonomi – rapport E&Y

			Utbildnings- departementet		
Matematik	Borko, 2004 Brodie & Shalem, 2011 Lewis, Perry & Hurd, 2009 Skemp, 1976 Perry & Lewis, 2009	Gärdenfors, 2010 Krutetskii, 1976 Morrow-Leong, Seshaiyer & Suh, 2012 Paulsen, 2012 Stigler & Hiebert, 1999	Skolverket, 2003, 2004, 2007, 2009, 2010a, 2010b, 2011a, 2011b, 2011c, 2011d, 2011e,	-	-
Läsande	-	Hell, 2006, 2011 Forsknings- antologi Malmberg & Graner Alexandersson & Limberg, 2008	Ross J Todd i Skolverket Litteraturutredningen, 2012:65	-	-

Tabell 2. Källor som refereras i litteraturgenomgångarna, vissa anges i texterna utan årtal.

de förhållningssätt, ett kritiskt tänkande och problemlösningsförmåga. Ett bemannat bibliotek kan utgöra en resurs och en pedagogisk mötesplats men det är hur elever, pedagoger och skollärare använder biblioteket som avgör effekten.

I litteraturgenomgångarna gör man ingen åtskillnad mellan det material som används. Litteraturgenomgångarna är därför baserade på en blandning av material från forskningsartiklar, populärvetenskapliga böcker & rapporter, rapporter och regleringar från myndigheter och departement, material från intresseorganisationer och övrigt material (se tabell 2). Den största delen av refererad litteratur är

på svenska och ibland saknas årtal för att möjliggöra en bedömning av hur aktuellt innehållet är.

6.4 Metodfrågor

Att använda forskningsbaserade metoder och ansatser kan vara ett sätt att bidra till att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I sju av dokumenten (från tre kommuner) förespråkas olika metoder och ansatser. Gemensamt för dessa metoder och ansatser är att de bidrar med ny kunskap som tagits fram i den egna kontexten.

En av kommunerna betonar att det kollegiala lärandet och en praktikinära aktionsbaserad forskningsmetodik ska lägga grunden för förskole- och skolutveckling (15). Genom att arbeta med detta får man en skola som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet på egna villkor. Det här arbetssättet ska också ses som en del i det kontinuerliga förbättringsarbetet och stöds av kompetensutveckling genom aktionsforskning. Denna kommun har pågående följeforskningsprojekt med forskare från tre olika lärosäten.

En annan kommun talar om vikten av ett systematiskt, kritiskt och reflekterande förhållningssätt där gapet mellan teori och praktik minskar. Lärare och skolledare förväntas vara delaktiga i kunskapsutvecklingen som medforskare och det handlar om kunskap både om undervisning och organisering av verksamheten. Den här strategin (6) åtföljs av en detaljerad handlingsplan för hur detta ska kunna realiseras och metoder som forskningscirkel, kollegialt lärande, lärande-ronder, FoU-arbete, interaktiva ansatser, forskningskonferenser, följeforskning, med mera nämns (5, 13).

En tredje kommun betonar att vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet lätt kan börja handla om färdiga lösningar men att de vill arbeta med en undersökande ansats som handlar om att utveckla vetenskapliga förmågor och att arbeta med teori i sin verksamhet (7).

Det här ska ske på alla nivåer och organiseras kollegialt. Ett systematiskt arbetssätt för att koppla resultat och analys till individernas åtaganden ska utgå från:

1. Vad är frågan?
2. Vilken data finns och vilken måste samlas in?
3. Vilken metod krävs/passar?
4. Vilken insats fungerar?
5. Vad blev resultatet?
6. Hur går vi vidare?

Arbetssättet ska förbättra både undervisningen och organisationens processer och system. Det här presenteras som ett sätt att uppfylla förvaltningens åtagande: ”Skola på vetenskaplig grund” (16:3). Det undersökande förhållningssättet kopplas samman med det systematiska kvalitetsarbetet och skolutveckling. Det undersökande/vetenskapliga förhållningssättet kräver att vetenskapliga förmågor utvecklas och då handlar det om att kritiskt granska, pröva och sätta faktakunskaper i ett sammanhang. Det talas också om att konsumera forskningslitteratur och att producera kunskap utifrån identifierade problemområden.

6.5 Samverkan

Att samverka med ett lärosäte kan vara ett arbetssätt som bidrar till att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I en kommun där det ligger ett lärosäte konstaterar man att lärarutbildningen är ett gemensamt ansvar för lärosätet och kommunen. Detta arbete sker genom en verksamhetsförlagd utbildning där teoretiska yrkeskunskaper vävs ihop med praktiska kunskaper under lärarutbildningen men samverkan ska även stimulera till gemensamma FoU-satsningar och kompetensutveckling av medarbetare (14).

Andra kommuner som inte har "egna" lärosäten uttrycker sig lite mer generellt: "Samverkan med högskolor och universitet" (15) eller "samverkan med universitet och högskolor ska ökas för att genom hela utbildningssystemet skapa en grund till högre utbildning" (4). Om en kommun ligger nära andra kommuner med lärosäten kan det förenkla följeforskningsinsatser (4). En kommun tar en bredare ansats i samverkansarbetet och inkluderar, utöver lärosäten, skolhuvudmän, myndigheter och andra organisationer på regional, nationell och internationell nivå (5). SKL och Svenskt Näringsliv är två organisationer som nämns specifikt (6). Ett annat sätt att samverka är att anlita forskare för rådgivande uppdrag (13). Samverkan med ett lärosäte kan ses som ett sätt att säkerhetsställa att utbildningen vilar på vetenskaplig grund.

6.6 Systematiskt kvalitetsarbete

Det kan vara svårt att särskilja systematiskt kvalitetsarbete från annat FoU-arbete när det gäller en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I flera av dokumenten påpekas att kvalitetshöjande och resultatförbättrande insatser kräver att pedagogisk personal, skolledare och förvaltning är engagerade i förändringsarbetet. Några skriver detta uttryckligen i sina styrdokument:

- "Slutsatsen är att det pedagogiska och det systematiska kvalitetsarbetet är beroende av varandra." (12:4)
- "FoU ska vara en kontinuerlig del av det systematiska kvalitetsarbetet på enhets- och förvaltningsnivå och bedrivs strategiskt och långsiktigt." (5:1)
- "En skola på vetenskaplig grund ska knytas ihop med det systematiska kvalitetsarbetet och strategierna." (16:6–7)

I en kommun där förvaltningen tagit hjälp av forskare för att skapa en vetenskaplig förankring landade arbetet i att enskilda insatser bör ses som delar av ett samlat utvecklingsarbete eftersom ”det är svårt att koppla resultat till enskilda satsningar” (13:8) och satsningar ska kontinuerligt följas upp inom ramen för verksamhetens systematiska kvalitetsarbete (13:15).

I den här kategorin har vi inte inkluderat dokumentgrupp 2 (se metod) där systematiskt kvalitetsarbete beskrevs men där man inte nämnde begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Med tanke på den här sista kategorin inom dokumentgrupp 3 är det möjligt att skolchefen ser det systematiska kvalitetsarbetet som en del i att arbeta med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet men eftersom detta inte står uttryckligen i dokumentgrupp 2 har vi avstått från att spekulera om så skulle vara fallet. En alternativ tolkning skulle kunna vara att det systematiska kvalitetsarbetet handlar om att erbjuda en process för att bepröva erfarenhet.

7. Diskussion: En dominant idé växer fram

Den induktiva analysen av hur vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet skrivs fram i de styrdokument som kommunerna har valt att skicka in resulterade i sex kategorier: begreppsförekomst, karriärsatsning, litteraturgenomgång, metodfrågor, samverkan och systematiskt kvalitetsarbete. Inom dessa kategorier behandlades begreppen något olika. I kategorin *begreppsförekomst* återgav man begreppen men gjorde inga ytterligare förklaringar kring vad det skulle kunna innebära. Anledningen till detta kan vara allt från osäkerhet kring skollagens skrivningar till ett strategiskt val där man lämnar det fritt till skollärdare och lärare att uttolka dess betydelse. Kategorin *karriärsatsning* indikerar ett synsätt där vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

blir en fråga om personalens kompetens och det här uttrycks genom att erbjuda olika karriärvägar där vetenskaplig skolning kan vara ett kriterium för att erhålla vissa positioner. Kategori tre, *litteraturgenomgång*, och kategori fyra, *metodfrågor*, kan sägas handla om att arbeta på ett vetenskapligt sätt genom att använda litteraturgenomgångar och systematiska metoder. För litteraturgenomgångar innebär det att man i styrdokument har omvärldsanalyser eller analyser av specifika områden där en viss mängd litteratur har beaktats för att antingen ge en bild av ett fält eller som underlag för en analys. Det sker dock ingen tydlig åtskillnad mellan litteratur av olika karaktär, som exempelvis forskningsartiklar, myndighetsrapporter och rapporter från intresseorganisationer. Det är möjligt att författarna av analyserna är källkritiska i sitt tillvägagångssätt men läsaren får förhålla sig till allt som lika viktigt. Då det gäller kategorin *metodfrågor* är det framför allt varianter av interaktiv praktiktäna forskning som förespråkas, vilket inte är konstigt med tanke på att det är en ansats som är användbar i förbättringsarbete. Kategori fem, *samverkan*, är också kopplad till den vetenskapliga världen på så sätt att fokus ligger på att knyta partnerskap med akademiska institutioner. En observation under analysen är att det ter sig lättare att förverkliga samverkan för de kommuner som har geografisk närhet till en högskola eller ett universitet. Den sista kategorin berör de styrdokument där vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet betraktas som en del i det *systematiska kvalitetsarbetet*. I dessa styrdokument får det systematiska kvalitetsarbetet fungera som ett ramverk där man väver in aktiviteter för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Resultatet med de sex kategorierna skiljer sig i viss mån från de modeller och strategier för att forskningsbasera skolan som Sundberg och Adolfsson (2015) redogör för. En skillnad som framgår i vårt resultat är att karriärvägar används som medel för att öka förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och be-

prövad erfarenhet. Huvudmannen skapar förutsättningar att leva upp till lagen genom införandet av nya hierarkiska nivåer. Det är alltså möjligt att den dominanta idén om en evidensbaserad praktik kan leda till en förändrad roll- och ansvarsfördelning på lokal nivå men detta behöver utforskas djupare i framtida studier. Till skillnad mot Sundberg och Adolfsson kan vi inte finna spridning av forskning som isolerad metod i styrdokumentet. Det kan indikera att spridning av forskning främst ses som ett myndighetsansvar och att mottagarna är professionen.

Att innehåll i styrdokument är rörligt och i förändring ligger i dess natur. Idéerna formuleras för att uppnå ett syfte i en viss tid och i en specifik kontext (Ball, 2016). Det här innebär att förändringen inte är linjär från en formulering på nationell nivå till den lokala nivån. Ur ett styrningsperspektiv kan detta upplevas som frustrerande, både på nationell och lokal nivå, men i praktiken krävs det vanligtvis en översättning, en omformulering, på lokal nivå för att styrdokumentets innebörd och syfte ska kunna realiseras.

Det kan tilläggas att de styrdokument som vi har analyserat främst skriver fram insatser som rör undervisning med lärare och skolledare som målgrupp. Det förekommer dock att förvaltningens arbete involveras i de insatser som beskrivs. När förvaltningen nämns kan det tolkas som ett sätt att betona att huvudman lägger vikt vid att begreppet *utbildning* används i lagtexten och att detta omfattar mer än hur själva undervisningen utformas. Med andra ord uppfattas skollagens skrivelse om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet att omfatta samtliga nivåer i utbildningsverksamheten. Den dominant idén om en evidensbaserad praktik, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, växer alltså fram på olika hierarkiska nivåer och i olika delar av verksamheten.

7.1 Tyngdpunkten på vetenskaplig grund

Som nämnts tidigare i rapporten finns en tendens på nationell nivå att definitioner främst lyfter fram en vetenskaplig grund och talar om det som vetenskapligt bevisad kunskap och ett forskningsbaserat arbetssätt. När den beprövade erfarenheten finns med är det som en del i ett forskningsbaserat arbetssätt. Det här är i linje med den flora av kategorier som vi har identifierat i kommunernas styrdokument där texterna till största delen handlar om vetenskaplig grund medan få texter behandlar vad den beprövade erfarenheten ska bidra med och handla om. Samtidigt visar kommunernas styrdokument på större variation vilket skulle kunna vara en indikation på en anpassning till det lokala sammanhanget. Det kan tilläggas att förmodligen arbetar organisationerna med att pröva sig fram och hitta en ny praxis, eftersom dessa begrepp är relativt nya i skolans värld.

På både nationell och lokal nivå verkar det råda större osäkerhet kring vad som avses med begreppet beprövad erfarenhet. I Skolverkets definition är det oklart hur detta begrepp skiljer sig från en vetenskaplig grund, eftersom den ”i likhet med forskningsresultat ska vara allmängiltig, generaliserbar och därför överförbar mellan olika skolor” (Skolverket, 2017). Hemsley-Brown (2005) påpekar att när det är stor osäkerhet i omvärlden så minskar betydelsen av erfarenhet (vem vet om den är relevant fortfarande?) och istället vill man ha säkra kort (där vetenskapen uppfattas som den som kan ge ett entydigt svar trots att vetenskap i praktiken handlar om en mängd framväxande kunskapsdialoger).

Är då denna betoning av det vetenskapliga i utbildningsverksamhet en återspeglning av den globala trenden kring evidensbaserade praktiker eller är det en förlängning av retoriken kring kunskapsekonomi och kunskapsamhället? Biesta (2007) hävdar att det är samma gamla policy i ny förpackning, det vill säga en retorik som syftar

till ökad effektivitet. Vi menar att det möjligen kan röra sig om en alternativ retorik som har vuxit fram i kölvattnet av samhällets ökade instabilitet – en retorik om att hitta sanningen och drömmen om pålitliga fakta i en osäker värld. Att ta stöd i vetenskapliga fakta är i linje med idén om rationalitet och ökad effektivitet men även då det gäller behovet av att reducera osäkerhet erbjuder vetenskapliga fakta en känsla av trygghet.

7.2 Forskningsimitation

Två kategorier korresponderar direkt till ett vetenskapligt arbetssätt: litteraturgenomgång och metodfrågor. Det finns dock en nyansskillnad i hur litteraturgenomgång och metodfrågor behandlas i kommunernas styrdokument och vid ett lärosäte. Den här nyansskillnaden kan beskrivas som att kommunernas styrdokument har karaktären av ”forskningsimitation”, det vill säga att de på ytan liknar forsknings-texter men om man går djupare saknar de systematik och kritiskt förhållningssätt. Nedan ges exempel på detta.

Att förhålla sig till tidigare forskning genom litteraturgenomgångar och att arbeta metodiskt är två grundläggande delar i vetenskapligt arbete. I styrdokumentet beskrivs att forskningen bör vara praktiktäna för att bli intressant och användbar. På detta sätt är alltså metoden en del i översättningsprocessen genom att det handlar om att utvärdera och anpassa till lokala förhållanden. I styrdokumentet nämns specifikt aktionsforskning, vilket kan ha att göra med att det skett forskningssamverkan på detta sätt tidigare eller att en grupp vid ett lärosäte förespråkar aktionsforskning som metod (och då blir metoden ett resultat av samverkan). Aktionsforskning är ett exempel på praktiktäna forskning och kan säkerligen bidra med mycket. Vi vill dock påminna om att det finns andra metoder, inklusive metoder som inte är praktiktäna, som kan vara användbara i en verksamhet. Metoden får alltså inte bli ett mål i sig självt. Att däremot arbeta

enligt aktionsforskningens metoder i sitt utvecklingsarbete kan ge en bra struktur för genomförandet. Och det är här det kanske faller sig naturligt att koppla till det systematiska kvalitetsarbetet som handlar om förbättring av verksamheten.

Det förekommer litteraturgenomgångar i styrdokumentet och dessa ger intryck av att erbjuda en forskningsöversikt på ett område. Oavsett om de är avsedda att vara en forskningsöversikt eller inte så framstår de som sådana i och med att de utformas på ett sätt som imiterar forskningsöversikter genom att de använder sig av ett referenshanteringssystem. Vid en läsning av dessa texter ger de värdefull information som oftast är beskrivande till sin karaktär. Om man granskar dem lite närmare så uppstår flera frågetecken. Ett sådant handlar om att det är myndighetstungt i texterna, och exempelvis Skolverket är en vanlig referens. Det här är inte konstigt i och med att Skolverket är den myndighet som ska göra en översättning på nationell nivå kring regleringar för vad som gäller i skolan. Problemet blir när myndigheter blandas med forskningsartiklar som om de vore samma typer av texter. Biesta (2007) påpekar att lärande är icke-kausalt och normativt till sin natur och myndigheterna har ett normativt uppdrag som ska samsas med kunskaper från forskningssamhället. Medan myndigheterna ska formulera styrdokument i linje med landets lagar så är forskningens uppdrag att ta fram oberoende kunskap på en generell och teoretisk nivå. Vad gäller forskningen innebär det dessutom att texter från olika institutioner delvis utgår från olika antaganden. Den här sammanblandningen kanske inte är ett stort problem och ett sätt att hantera det är genom en större öppenhet i texterna kring när det handlar om ett val för skolan som inte är baserat på forskning utan istället baseras på viktiga samhällsintressen.

Det är inte rimligt att begära att skolchefer, skolledare eller lärare ska ansvara för att ta sig igenom större forskningsmaterial med tanke på hur tidskrävande det är. Summeringar från myndigheter har därför

en viktig roll att fylla men vi menar att myndigheterna kan bli tydligare med grunden för den kunskap som förmedlas.

Mer problematiskt är att i litteraturgenomgångarna i styrdokumentet blandas myndigheter och intresseorganisationer, inklusive så kallade policyprofessionella⁴, som om de vore likvärdiga. Många intresseorganisationer driver idag sin retorik, både skriftligt och muntligt, utifrån ett forskningsliknande sätt men inte utifrån den etik som krävs inom det vetenskapliga samhället.

7.3 Forskning som karriär eller merit

De två dokument som rör karriärvägar och bedömningskriterier är mycket specifika kring vad det innebär att verksamheten vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och det handlar om att skolans personal ska ha kunskap om och delta i vetenskaplig forskning. I föregående avsnitt lyfte vi fram att det finns en risk att det blir forskningsimitation snarare än forskning, det vill säga att lärarnas utvecklingsinsatser får en forskningsliknande karaktär. Då det gäller karriär blir det en mer konkret koppling till forskning eftersom det har blivit vanligare att lärare ger sig in på en forskarutbildning mot en licentiat- eller doktorsexamen. Det här ses som en merit och ibland till och med som ett krav för att få arbeta som förstelärare eller som lektor i grundskoleverksamhet. Forskarstudier har alltså blivit ett sätt att göra karriär i skolans värld. När lärare går in i forskarstudier är syftet oftast att de ska komma tillbaka till verksamheten och bidra

4 Med policyprofessionella avses aktörer inom den politiska sfären som är anställda för att bedriva politik, till exempel som politiskt sakkunniga, politiska sekreterare, pressekreterare, PR-konsulter och utredare på fackförbund och tankemedjor. Begreppet har myntats av Christina Garsten, Bo Rothstein och Stefan Svallfors.

till den framtida utvecklingen av undervisningen med sina nyvunna kunskaper. Det som sällan diskuteras är att för individen innebär det här en resa då man ger sig in på en ny yrkesbana, det vill säga den som forskare, och det här kan skapa en spänning mellan läraridentiteten och forskaridentiteten. Vad är mest lockande då man är färdig med sin examen? I flera kommuner har man med besvikelse sett att forskarkarriären har lockat mer och lärarna har blivit kvar i akademien istället för att komma tillbaka till den skola som skulle utvecklas. Det är svårt att säga hur forskarrollen kommer att ta form i skolans värld framöver. Kommer en forskarexamen att ses som en merit för lärare eller kommer den att ses som en alternativ karriärväg? Ser sig forskarutbildade lärare som att de går från att vara lärare till att bli forskare eller ser de sig som forskarutbildade lärare som ska återvända till skolan och agera som förändringsagenter? Oavsett vilket kommer den ökade förekomsten av forskarutbildad personal i skolans värld att innebära en förändring av yrkesrollen. Det innebär också en förändring för, och nya förväntningar på, cheferna i verksamheten. I figur 1 illustrerade vi den komplexitet som karaktäriserar skolchefens situation och förde en diskussion om hur detta kan bidra till lärande och utveckling. Ett ökat fokus på karriär riskerar att betona individens roll istället för att se kompetens och ansvar som något gemensamt och ömsesidigt. Tyrstrup (2017) betonar att lärande inom organisationen främjas av att skapa goda relationer, snarare än att förtydliga rollerna, och för den skolchef som vill uppmuntra gemensamt ansvar för utveckling blir en viktig fråga hur nya karriärvägar påverkar relationerna och balansen i nätverket.

8. Slutsatser

I analysen av 16 styrdokument från nio kommuner identifierade vi sex kategorier av betydelser för hur vetenskaplig grund och beprövad

erfarenhet uttrycks i styrdokument: begreppsförekomst, karriärsättning, litteraturgenomgång, metodfrågor, samverkan och systematiskt kvalitetsarbete. Vi summerar här de slutsatser som framkom i studien samt pekar på möjliga konsekvenser på varje område:

- *Vår studie visar att det pågår översättning av nationella domnanta idéer till den lokala praktiken.* Det finns stora olikheter i hur, och om, kommunernas förvaltningar skriver fram vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i sina styrdokument. Det här är i linje med teorier om översättning av policy eftersom det handlar om att hitta ett arbetssätt som fungerar i den lokala kontexten. Det finns dock en risk att olikheter skapar oro i grupper som önskar mer homogena system.
- *Samverkan med ett lärosäte verkar vara av vikt för att utveckla ett arbetssätt som stöder att utbildningen vilar på vetenskaplig grund.* I de kommuner som har ett lärosäte i sin direkta närhet pågick redan samverkan medan andra kommuner uttryckte en generell önskan om att samverka med ett lärosäte. Det här väcker frågan om hur de huvudmän som inte har ett lärosäte i sin geografiska närhet ändå kan ingå i samverkan för att utveckla en utbildning på vetenskaplig grund.
- *Interaktiv praktikinära forskning anges som en lämplig ansats för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.* Det här är enligt författarnas bedömning ett bra sätt att arbeta med långsiktig utveckling av en praktik men det riskerar samtidigt att överskugga hur annan forskning kan bidra till att utveckla skolan. Vi efter-

lyser en öppenhet för att ta in kunskap från olika typer av studier och kunskap att kunna bedöma olika metodologiska och teoretiska ansatser.

- *Litteraturhänvisningar visar på möjliga forskningskopplingar i styrdokumentet.* Det handlar i hög grad om referenser till texter från Skolverket och andra myndigheter, inte direkta forskningsreferenser. Det finns en oroväckande tendens att intresseorganisationer driver ideologiska åsikter förpackade som obunden forskning. Det är inget fel att driva sina intressen och frågor men det ska vara tydligt när så sker så att mottagaren har möjlighet att göra en bedömning av vad det handlar om för typ av material.

Utifrån att vi har tagit skolchefens perspektiv i denna rapport vill vi slutligen påpeka att det saknas vägledning i styrdokumentet för hur eventuella förändringar i arbetssätt påverkar ledarskapet i organisationen. Ett styrdokument är kanske inte den främsta arenan för ledarskapsarbetet men där anges förändringar som i sin tur ger förändrade förutsättningar och kunskapskrav för ledarskapet. Insikter om skolchefens förändrade ledarskap är en viktig kunskapslucka att fylla i framtida arbeten.

9. Frågor för framtida studier

Att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet innebär förändringar i förväntningar och i sätt att arbeta på alla nivåer i organisationen. I resultat och diskussion lyfte vi fram hur kommunernas styrdokument uttrycker olika idéer om vad det innebär att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I rapportens inledning påpekade vi att skolchefen kan ses

som spindeln i nätet för skolans verksamhet. Att arbeta i många olika intressentrelationer kräver god kompetens och relationsbyggandet kan främjas av ett lärande arbetssätt.

Det här väcker många frågor för framtida studier: Hur organiserar man för att ta tillvara de förändringar som uppstår i verksamheten när man för in nya arbetssätt och yrkeskunskaper? Vilka nya kunskaper kan krävas på förvaltningsnivå och bland skolledare? Hur stor del av resultatet beror på kommuners befintliga dokumentstrukturer och arbetssätt? I vilken utsträckning påverkar huvudmannens uppdrag kravställning, formuleringar och de möjligheter som kan erbjudas?

Det här blir också en fråga för lärosäten som ska fungera som samverkanspartners men även erbjuda utbildning för både lärare, skolledare och skolchefer. Bör lärosätet ändra hur man organiserar utbildning, vilket innehåll dessa utbildningar har och för att stötta detta, hur och vad ska forskningen behandla för en långsiktig kunskapsutveckling? I materialet såg vi även en tendens till att de kommuner som har närhet till ett lärosäte är de som arbetar med aktivt med att skriva fram idéer och konkretiseringar av vad vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ska innebära medan de som ligger geografiskt längre ifrån ett lärosäte inte är lika konkreta i den här frågan. Är samverkan med ett lärosäte förbehållet de som har ett lärosäte i sin geografiska närhet – och vad innebär det för de kommuner som inte har detta?

10. Referenser

- Ball, S. J. (2016). Following Policy: Networks, Network Ethnography and Education Policy Mobilities. *Journal of Education Policy*, 31(5), 549-566.
- Ball, S. J. (1998). Big Policies/Small World: An Introduction to International Perspectives in Education Policy. *Comparative Education*, 34(2), 119-30.
- Ball, S., Maguire, M., Braun, A., & Hoskins, K. (2011). Policy actors: Doing policy work in schools. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 32(4), 625-639.
- Bergh, A. (2010). *Vad gör kvalitet med utbildning? Om kvalitetsbegreppets skilda innebörder och dess konsekvenser för utbildning*. Örebro Studies in Education 29: Örebro University.
- Biesta, Gert J. J. (2010). Why “What Works” Still Won’t Work: From Evidence-Based Education to Value-Based Education. *Studies in Philosophy and Education*, 29(5), 491-503.
- Biesta, Gert (2007). Why “What Works” Won’t Work: Evidence-Based Practice and the Democratic Deficit in Educational Research. *Educational Theory*, 57(1), 1-22.
- Bjursell, C. (2016). When theories become practice—a metaphorical analysis of adult-education school-leaders’ talk. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 7(2), 191-205.

- Bjursell, C. (2007). *Integration through framing – A study of the Cloetta Fazer merger*. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Czarniawska, B. (2005) *En teori om organisering*. Lund: Studentlitteratur.
- Czarniawska, B. (2010) Translation impossible? Accounting for a city project. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23 (3): 420-437.
- Czarniawska, B. & Joerges, B. (1996). Travels of Ideas. I (Reds.) Barbara Czarniawska & Guje Sevón, *Translating organizational change*. New York, Berlin: Walter de Gruyter, s. 13-48.
- Engström, A. (2017). Effektivt samspel i organisationer. In Helene . Ahl, Ingela Bergmo-Prvulovic & Karin Kilhammar (Eds.). *HR - Att ta tillvara mänskliga resurser*. Lund: Studentlitteratur.
- Engström, A. (2014). *Lärande samspel för effektivitet - en studie av ... arbetsgrupper i ett mindre industriföretag*. Linköping Studies in Behavioural Science No 185. Linköping: Linköpings Universitet.
- Hemsley-Brown, J. (2005). Using research to support management decision making within the field of education. *Management Decision*, 43(5), 691-705.
- Hemsley-Brown, J.V. (2004), "Facilitating research utilisation:

a cross sector review of the research evidence”, *International Journal of Public Sector Management*, 17(6), 534-552.

Hemsley-Brown, J.V. & Sharp, C. (2003), The use of research to improve professional practice: a systematic review of the literature, *Oxford Review of Education*, 29(4), 449-70.

Johansson, O. & Nihlfors, E. (2014). The Swedish Superintendent in the Policy Stream. *Leadership and Policy in Schools*, 13(4), 362-382.

Nihlfors, E. & Johansson, O. (2014). *Skolledare i mötet mellan nationella mål och lokal policy*. Malmö: Gleerups.

Paulsen, J. M., Johansson, O., Moos, L., Nihlfors, E. & Risku, M. (2014). Superintendent leadership under shifting governance regimes. *International Journal of Educational Management*, 28(7), 812 – 822.

Prop. 2009/10:165. Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet. Stockholm. Utbildningsdepartementet.

Rapp, S. (2017). *Skolchefen och en utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Skolchefsinstitutet rapport ... 2:2017. Jönköping: Skolchefsinstitutet.

SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Skolverket (2017). Forskningsbaserat arbetssätt för ökad kvalitet i skolan samt Några nyckelbegrepp. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/forskningsbaserat-arbetssatt> Hämtad den 24 oktober 2017.

- Skolforskningsinstitutet (2017). Evidensinformerad undervisning är ett bredare begrepp än undervisning på vetenskaplig grund.
<http://www.skolfi.se/forskningssammanstallningar/nyckelbegrepp/evidensinformerad-undervisning-ar-ett-bredare-begrepp-an-undervisning-pa-vetenskaplig-grund/>
Hämtad den 24 oktober 2017.
- Skott, P. (2014). School boards and superintendents doing local curriculum work: Conflict or successful cooperation? *International Journal of Educational Management*, 28(7), 842 – 855.
- Socialstyrelsen (2017). Evidensbaserad praktik.
<http://www.kunskapsguiden.se/ebp/Sidor/default.aspx>
Hämtad den 24 oktober 2017.
- SOU 2004:116. Skolans ledningsstruktur - Om styrning och ledning i skolan. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sundberg, D. & Adolfsson, C-H. (2015). *Att forskningsbasera skolan*. Vetenskapsrådet: Stockholm.
- Tyrstrup, M. (2017). *Leda Lärande En genomlysning av ledningsorganisationen inom Stockholm stads gymnasieskolor*. Dnr:: 1.3.1-6802/2017, Stockholm: Stockholms stad.
- Wallo, A. & Ellström, P.-E. (2016). Ledarskap för lärande och utveckling. I: Jarl & Nihlfors (Red.), *Ledarskap, utveckling, lärande. Grundbok för rektorer och förskoleche.....*

fer. Stockholm: Natur & Kultur.

Zilber, T. B. (2006). The Work of The Symbolic In Institutional Processes: Translations Of Rational Myths In Israeli High Tech. *Academy of Management Journal*, 49(2): 281-303.

Zilber, T. B. (2002). Institutionalization as An Interplay Between Actions, Meanings, And Actors: The Case Of A Rape Crisis Center In Israel. *Academy of Management Journal*, 45(1): 234-254.

SKOLCHEFSINSTITUTET

Skolchefsinstitutet finns vid Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping University. Institutet vänder sig till dem som är ledare för rektorer och förskolechefer i offentlig eller privat verksamhet och har som yttersta syfte att stärka dem i sitt ledarskap.

www.skolchefsinstitutet.se